

Moduuli 2: Toimintaympäristön analyysi käytännössä

Kansalaisopistojen toiminta ei tapahdu tyhjiössä. Yhteiskunnallinen, taloudellinen, teknologinen ja kulttuurinen ympäristö muuttuu jatkuvasti muotoaan – ja nämä muutokset vaikuttavat suoraan siihen, millaisia palveluita opistot voivat ja haluavat tarjota. Toimintaympäristön analyysi auttaa tunnistamaan näitä ulkoisia muutostekijöitä, niiden mahdollisia vaikutuksia ja ennakoimaan kehityssuuntia.

PESTEV-analyysi on työkalu, jonka avulla nämä tekijät voidaan jäsentää loogisesti eri osa-alueisiin. Analyysi laajentaa SWOT-työpajassa esiin nousseita havaintoja ja tukee opiston tulevaisuuden suunnittelua tarjoamalla selkeään rakenteen ulkoisen toimintaympäristön tarkasteluun.

Tässä analyysissä ei ole kyse pelkästään faktojen kirjaamisesta. Tavoitteena on oivaltaa, mitkä muutokset todella koskettavat juuri teidän opistoanne, ja miten niihin voisi reagoida strategisesti ja kestävästi.

PESTEV-viitekehys kutsuu teidät katsomaan ympäröivää maailmaa kuuden näkökulman kautta: politiikka, talous, yhteiskunta, teknologia, ekologia ja arvot. Tämä näkökulmien monipuolisuus auttaa huomaamaan myös sellaisia ilmiöitä, jotka eivät arjen kiireessä välttämättä näyttäyty selkeästi – mutta joilla voi olla ratkaiseva merkitys tulevaisuuden kannalta.

Seuraavassa osiossa tutustutaan näihin kuuteen ulottuvuuteen tarkemmin ja pääsette soveltamaan niitä oman opistonne kontekstiin.

PESTEV-analyysin kuusi ulottuvuutta

Political / Poliittiset tekijät: Koulutuspolitiikka, valtionavustusten suuntaaminen ja kunnalliset päätökset vaikuttavat suoraan kansalaisopistojen rahoitukseen, toimintaedellytyksiin ja painopistealueisiin. Esimerkiksi vapaan sivistystyön asema hallitusohjelmassa tai paikalliset linjaukset kulttuuritoiminnasta voivat joko tukea tai rajoittaa opiston kehitystä.

Economic / Taloudelliset tekijät: Yleinen taloustilanne, työllisyys, inflaatio ja opiskelijoiden maksukyky vaikuttavat siihen, kuinka moni osallistuu opiston toimintaan ja millaisilla hinnoilla kurseja voidaan tarjota. Myös opiston mahdollisuudet kehittää uusia avauksia tai investoida esimerkiksi digitaalisiin ratkaisuihin voivat olla riippuvaisia taloudellisesta tilanteesta.

Social / Sosiaaliset tekijät: Väestön ikääntyminen, muuttoliike, maahanmuutto ja yksinäisyyden lisääntyminen vaikuttavat kysyntään ja siihen, millaisia kurseja tarvitaan. Myös arvojen muutos – kuten kasvava kiinnostus hyvinvointiin, yhteisöllisyyteen tai elinikäiseen oppimiseen – avaa uusia mahdollisuuksia opistojen toiminnalle.

Technological / Teknologiset tekijät: Digitalisaatio muuttaa opetustapoja ja opiskelijoiden odotuksia. Etä- ja hybridikurssit, oppimisalustat ja tekoälyn hyödyntäminen voivat tuoda uusia mahdollisuuksia, mutta samalla asettavat haasteita erityisesti teknologisesti heikommassa asemassa oleville opiskelijoille tai opettajille.

Ecological / Ekologiset tekijät: Ilmastonmuutoksen ja kestävän kehityksen huomioiminen on yhä tärkeämpää myös kansalaisopistojen toiminnassa. Tämä voi näkyä esimerkiksi kurssisisällöissä (vastuullisuus, kierrätys, ympäristötaide), tilojen käytössä tai matkustamisen vähentämisessä etäopetuksen avulla. Opistot voivat myös toimia kestävän elämäntavan suunnannäyttäjinä paikallistasolla.

Values / Arvot ja eettiset tekijät: Yhteiskunnan arvoilmapiiri vaikuttaa siihen, miten saavutettavuus, tasa-arvo, moninaisuus tai osallisuus ymmärretään ja toteutetaan. Kansalaisopistoilla on tärkeä rooli arvojen välittäjänä ja yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäjänä – mutta samalla ne joutuvat myös tarkastelemaan kriittisesti omia toimintatapojaan suhteessa näihin teemoihin.

Tehtävä: Toimintaympäristön analyysi ryhmätyönä

Toteuttakaa tämä tehtävä pienryhmässä (2–4 avainhenkilöä). Varatkaa tähän aikaa noin 1–2 tuntia. Tarkoituksena on pohtia yhdessä, millaiset muutostekijät vaikuttavat erityisesti teidän opistonne toimintaympäristöön. Tehtävä auttaa kokoamaan yhteistä ymmärrystä niistä ilmiöistä, joihin opiston kannattaa reagoida – joko varautumalla, hyödyntämällä niitä tai seuraamalla kehitystä tarkasti.

Hyödyntäkää edellisessä moduulissa tehtyä SWOT-analyysiä, sillä siinä tunnistetut uhat ja mahdollisuudet liittyvät usein ulkoiseen toimintaympäristöön.

Käykää yhdessä läpi PESTEV-ulottuvuudet ja keskustelkaa:

- Mitkä muutostekijät ovat juuri nyt näkyvimpiä tai akuuteimpia teidän opistossanne?
- Mitkä voivat nousta tulevana vuosina merkittäviksi – joko mahdollisuuksina tai uhkina?
- Missä tekijöissä näette erityistä epävarmuutta tai ristiriitoja?

Kirjatkaa havainnot ylös taulukkoon. Voitte ladata valmiin taulukon moduulin tiedostoista. Voitte käyttää apuna konkreettisia esimerkkejä, kuten paikallisia ilmiöitä, lainsäädäntömuutoksia, teknologisia innovaatioita tai havaintoja opiskelijoilta.

Analyysin hyödyntäminen

Tekemänne analyysi toimii pohjana seuraavalle moduulille, jossa rakennetaan vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia (skenaarioita) opistonne toiminnalle työpajatyöskentelyssä. PESTEV-analyysi auttaa tunnistamaan eri tulevaisuuden mahdollisuuksia ja haasteita, joiden varaan skenaariot voidaan rakentaa. Säilyttäkää siis ryhmätyönne tuotokset – tulette tarvitsemaan niitä myöhemmin.

Muistakaa, että analyysin tarkoituksena ei ole löytää täydellisiä vastauksia, vaan avata keskustelua ja tehdä näkyväksi niitä tekijöitä, jotka muovaavat opiston tulevaisuutta. Jokainen havainto on arvokas, kun sitä tarkastellaan yhteisessä kontekstissa.